

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

VIJEĆE EUROPE
EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

DRUGI ODJEL

PREDMET LAIDIN protiv FRANCUSKE (br. 2.)

(Zahtjev br. 39282/98)

PRESUDA

STRASBOURG

7. siječnja 2003.

KONAČNA PRESUDA

7. travnja 2003.

Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članku 44., stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Laidin protiv Francuske (br. 2.)

Europski sud za ljudska prava (Drugi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

g. A. B. BAKA, *predsjednik*,
J.-P. COSTA,
GAUKUR JÖRUNDSSON,
K. JUNGWIERT,
V. BUTKEVYCH,

gđa W. THOMASSEN,

g. M. UGREKHELIDZE, *suci*,

i gđa S. DOLLÉ, *tajnica Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost održanog 9. svibnja 2000. i 10. prosinca 2002.,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena posljednjega navedenog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 39282/98) koji je protiv Francuske Republike dana 15. kolovoza 1997. državljanka te države, Monique Laidin („podnositeljica zahtjeva“), podnijela Europskoj komisiji za ljudska prava na temelju bivšeg članka 25. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija“).

2. Podnositeljicu zahtjeva pred Sudom zastupa g. P. Bernardet, sociolog. Francusku vladu („Vlada“) zastupa njezin zastupnik g. R. Abraham, vladin zastupnik.

3. Podnositeljica zahtjeva ponajprije se žalila na trajanje šest postupaka koje je pokrenula nakon što je bila smještena u psihijatrijske ustanove i na nepostojanje pravnog lijeka u domaćem pravu za ubrzanje tih postupaka.

4. Zahtjev je podnesen Sudu 1. studenoga 1998., na datum stupanja na snagu Protokola br. 11. uz Konvenciju (članak 5., stavak 2. Protokola br. 11.).

5. Zahtjev je dodijeljen trećem odjelu Suda (pravilo 52., stavak 1. Poslovnika). Unutar odjela, vijeće zaduženo za razmatranje predmeta (članak 27., stavak 1. Konvencije) sastavljeno je u skladu s pravilom 26. stavkom 1. Poslovnika.

6. Odlukom od 9. svibnja 2000. vijeće je proglasilo zahtjev dopuštenim.

7. Podnositeljica zahtjeva i Vlada podnijeli su pisana očitovanja o osnovanosti predmeta (pravilo 59., stavak 1. Poslovnika).

8. Sud je 1. studenoga 2001. izmijenio sastav svojih odjela (pravilo 25., stavak 1. Poslovnika). Ovaj zahtjev dodijeljen je drugom odjelu koji je tim putem izmijenjen (pravilo 52., stavak 1.).

ČINJENICE

9. Podnositeljica zahtjeva rođena je 1935. i živi u Chateaufeu (Vendée).

A. Upravni postupci nakon psihijatrijskog smještaja podnositeljice zahtjeva

10. Podnositeljica zahtjeva četiri je puta uzastopno smještena u psihijatrijske ustanove.

11. Prvi je put hospitalizirana 2. svibnja 1966. kad je dobrovoljno smještena u psihijatrijsku ustanovu Maison Blanche. Policija je 11. studenoga 1974. odvela podnositeljicu zahtjeva u psihijatrijski centar za orijentaciju i prihvata psihijatrijske ustanove Sainte-Anne gdje je jedan liječnik odlučio da se ona premjesti u psihijatrijsku ustanovu Ville d'Evrard gdje je bila dobrovoljno smještena do 8. siječnja 1975.

12. Dana 12. studenoga 1979. podnositeljica zahtjeva hospitalizirana je uz pristanak u psihijatrijsku ustanovu Ville d'Evrard. Nakon hospitalizacije 24. prosinca 1979. primljena je na promatranje u rehabilitacijsku ustanovu gdje je boravila nekoliko mjeseci.

13. Dana 22. veljače 1985. ravnatelj policije iz Saint-Ouena naredio je premještanje podnositeljice zahtjeva u ustanovu Sainte-Anne. Podnositeljica je zatim opet hospitalizirana u psihijatrijskoj ustanovi Ville d'Evrard od 22. veljače do 19. travnja 1985.

14. Nakon tih hospitalizacija podnositeljica zahtjeva podnijela je nekoliko tužbi upravnim sudovima.

1. Prvi postupak

15. U vezi sa svojom drugom hospitalizacijom, podnositeljica zahtjeva podnijela je 17. ožujka 1989. zahtjev za poništenje mjere prisilnog premještanja u ustanovu Saint-Anne koju je provela policija.

16. Presudom od 4. srpnja 1990. Upravni sud u Parizu procijenio je da je hitnost koja je opravdavala tu mjeru bila utvrđena liječničkom potvrdom i odbio je zahtjev.

17. Podnositeljica zahtjeva podnijela je 29. listopada 1990. žalbu protiv te odluke Državnom vijeću. Dana 18. prosinca 1990. Skupina za informiranje o psihijatrijskim ustanovama (Groupe information asiles, GIA) podnijela je zahtjev za miješanje. Organizacija je podnijela očitovanja 4. i 9. travnja 1991. Podnositeljica zahtjeva podnijela je 4. svibnja 1991. nove dokaze.

18. Dana 15. svibnja 1991. podnositeljici zahtjeva odbijena je pravna pomoć.

Podnositeljica zahtjeva podnijela je nove dokaze 12. rujna 1991. i 14. svibnja 1993.

19. Presudom od 31. srpnja 1996., objavljenom 25. rujna 1997., Državno vijeće poništilo je navedenu presudu jer njome nije odlučeno o jednom dijelu zahtjeva podnositeljice zahtjeva i odbilo je zahtjev kao neosnovan.

2. Drugi postupak

20. U vezi sa svojim prvim smještajem u psihijatrijsku ustanovu Maison Blanche podnositeljica zahtjeva podnijela je 16. ožujka 1988. Upravnom sudu u Parizu zahtjev da se poništi odluka o prihvatu radi dobrovoljne hospitalizacije koju je donio ravnatelj ustanove Ville d'Evrard 2. svibnja 1966.

21. Presudom od 4. srpnja 1990. Sud je prihvatio njezine argumente i poništio odluku kao nezakonitu.

22. Dana 12. prosinca 1990. psihijatrijska ustanova podnijela je žalbu protiv te presude Prizivnom upravnom sudu u Parizu.

23. Dana 19. prosinca 1990. predsjednik Prizivnog upravnog suda u Parizu izdao je nalog da se zahtjev proslijedi Državnom vijeću.

24. Dana 18. travnja, 4. svibnja i 13. lipnja 1991. te 18. veljače 1992. i 19. ožujka 1993. podnositeljica zahtjeva podnijela je nove dokaze.

25. Presudom od 31. srpnja 1996., koja je objavljena 25. rujna 1997., Državno vijeće spojilo je taj zahtjev s prvim postupkom radi donošenja jedne odluke. Odbilo je zahtjev psihijatrijske ustanove.

3. Treći postupak

26. U vezi sa svojom trećom hospitalizacijom, podnositeljica zahtjeva zatražila je 8. studenoga 1990. od Upravnog suda u Parizu da poništi odluku o njezinu prihvatu u psihijatrijsku ustanovu od 12. studenoga 1979.

27. Dostavila je podneske 9. listopada 1992., 24. svibnja 1993. i 3. veljače 1994.

28. Dana 7. srpnja 1995., Upravni sud u Parizu donio je presudu kojom je taj zahtjev spojio s dvama prethodno podnesenim zahtjevima (vidi odjeljak o petom postupku u nastavku). Poništio je tu odluku zbog nedostatka pravne osnove i dodijelio je podnositeljici zahtjeva 2.000,00 francuskih franaka (FRF) na ime troškova za ta tri zahtjeva.

4. Četvrti postupak

29. Kad je riječ o njezinoj posljednjoj hospitalizaciji, podnositeljica zahtjeva podnijela je 27. listopada 1988. Upravnom sudu zahtjev za poništenje naloga za izvršenje izdanog protiv nje radi naplate troškova hospitalizacije za koje je terećena.

30. Presudom od 4. srpnja 1990. Sud je odbio njezin zahtjev.

31. U međuvremenu, podnositeljica zahtjeva podnijela je 16. veljače 1989. novi zahtjev Upravnom sudu u Parizu. Rješenjem od 1. ožujka 1991. predsjednik odjela utvrdio je da je taj novi zahtjev isti kao i

onaj koji je bio predmetom presude od 4. srpnja 1990., i da je stoga bespredmetan i o njemu nije potrebno odlučivati.

32. Dana 6. studenoga 1990. podnositeljica zahtjeva podnijela je žalbu protiv presude od 4. srpnja 1990. Dana 29. siječnja 1991. odbijena joj je pravna pomoć. Novi zahtjev za pravnu pomoć odbijen je 22. travnja 1992.

33. Dana 30. travnja 1992. predmet je izbrisan sa sudske liste. Dana 4. rujna 1992. podnositeljica zahtjeva podnijela je nove dokaze. Dana 22. rujna 1992. predmet je ponovno izbrisan s liste.

34. Dana 14. listopada 1992. odvjetnik podnositeljice zahtjeva dostavio je svoj podnesak, a predstavnik tuženika dostavio je svoj 17. studenoga 1992.

35. Prizivni upravni sud u Parizu donio je 11. svibnja 1993. presudu kojom je odbijen zahtjev podnositeljice zahtjeva.

5. Peti postupak

36. Dana 8. studenoga 1990. podnositeljica zahtjeva podnijela je Upravnom sudu zahtjev za poništenje, s jedne strane, odluke ravnatelja policije donesene 22. veljače 1985. kojom se naređuje njezin smještaj u ustanovu i, s druge strane, odluke ravnatelja psihijatrijske ustanove Ville d'Evrard na temelju koje je isti dan smještena u tu ustanovu.

37. Podnijela je dokaze 12. ožujka 1991., 19. listopada 1992. i 24. svibnja 1993.

38. Dana 7. srpnja 1995. Upravni sud u Parizu donio je presudu kojom je ta dva zahtjeva spojio s onim podnesenim 8. studenoga 1990. (vidjeti prethodno naveden treći postupak). Poništio je te dvije odluke zbog izostanka pravne osnove i dodijelio je podnositeljici zahtjeva 2.000,00 FRF na ime troškova za ta tri zahtjeva.

B. Sudski postupak zbog građanskopravne odgovornosti

39. Nakon što je otpuštena s radnog mjesta zbog potpune nesposobnosti za rad u rujnu 1987. podnositeljica zahtjeva podnijela je pet tužbi za naknadu štete Regionalnom sudu u Bobignyju. Smatrajući da je nezakonito i neopravdano smještena u psihijatrijske ustanove, da je primila neprikladnu i štetnu skrb te da je poslodavac na nju vršio pritisak, podnositeljica zahtjeva pokrenula je 6., 7., 9. i 23. lipnja te 18. srpnja 1989. pred Regionalnim sudom u Bobignyju postupak radi utvrđivanja odgovornosti i naknade štete protiv ravnatelja psihijatrijskih ustanova Ville d'Evrard i Maison Blanche, rehabilitacijske ustanove, trinaestoro liječnika, među kojima liječnika medicine rada, socijalne radnice, svojeg bivšeg poslodavca i pravnog zastupnika ministarstva financija.

40. Tužene osobe i ustanove dostavile su svoje podneske između 20. srpnja 1989. i 8. lipnja 1990. Podnositeljica zahtjeva dostavila je svoje podneske 24. ožujka 1990.

41. Budući da podnositeljica zahtjeva nije dostavila odgovor na zadnje dostave podnesaka tuženika i nakon što joj je dostavljen nalog za dostavu odgovora na podnesak tužitelja, predmet je izbrisan sa sudske liste 15. studenoga 1990. Nakon vraćanja na sudsku listu predmet je ponovno izbrisan s liste 3. listopada 1991. Ponovno je vraćen na listu nakon postupanja novog odvjetnika podnositeljice zahtjeva u okviru pravne pomoći.

42. Dana 16. studenoga 1991. pet postupaka je spojeno.

43. Podnositeljica zahtjeva podnijela je svoje podneske 13. prosinca 1991. i 17. siječnja 1992. Skupina za informiranje o psihijatrijskim ustanovama (GIA) podnijela je svoje podneske u okviru dobrovoljnog miješanja 24. ožujka. Tuženici su između 25. ožujka 1992. i 21. travnja 1992. zatražili odgodu za dostavu podnesaka. Pravni zastupnik ministarstva financija dostavio je svoje podneske 23. travnja i 20. svibnja 1992.

44. Dana 29. travnja 1992. podnositeljica zahtjeva ugovorila je novog liječnika. Taj su liječnik i podnositeljica zahtjeva pozvani 21. svibnja 1992.

45. Rješenja o spajanju i okončanju donesena su 4. lipnja 1992.

46. Presudom od 9. srpnja 1992. Sud se oglasio nenadležnim za odlučivanje o zahtjevima podnesenima protiv ustanova i liječnika u javnoj službi zbog liječenja i skrbi pružene izvan razdoblja smještaja i hospitalizacije u psihijatrijskim ustanovama i smatrao je da pred njim nije valjano pokrenut postupak protiv petero liječnika i rehabilitacijske ustanove.

47. Dana 16. rujna 1992. odvjetnik jednog od tuženika zatražio je odgodu rasprave. Druga dva tuženika dostavila su svoje podneske 20. listopada, odnosno 2. studenoga 1992.

48. Dana 13. studenoga 1992. podnositeljica zahtjeva predložila je da sud pozove tri nova liječnika na raspravu pod prijetnjom prisilnog dovođenja.

49. Rasprava za pripremu predmeta održana je 26. studenoga 1992.

50. Dana 5. siječnja, 2. veljače i 17. ožujka 1993. tuženici su zatražili odgodu za dostavu podnesaka.

51. Dana 13. siječnja 1993. podnositeljica zahtjeva ponovno je pozvala na sud jednog liječnika. Dostavila je svoje podneske 20. siječnja 1993.

52. Dana 18. ožujka i 29. travnja 1993. podnositeljica zahtjeva i troje tuženika pozvani su na sud radi spajanja postupka s glavnim postupkom. Postupci su spojeni rješenjem 13. svibnja 1993.

53. Dana 1. lipnja 1993. podnositeljica zahtjeva preinačila je svoj prijedlog za poziv na sud u pogledu jedne rehabilitacijske ustanove.

54. Između 18. i 29. lipnja 1993. podnositeljica zahtjeva i tuženici dostavili su svoje podneske. Dana 30. lipnja 1993. odvjetnik jednog tuženika podnio je zahtjev za odgodu.

55. Dana 29. srpnja 1993. pozvani su podnositeljica zahtjeva i društvo za potporu mentalnom zdravlju.

56. Dana 13. rujna 1993. ravnatelj psihijatrijske ustanove Maison Blanche pozvao je na sud pariški departman u svojstvu treće strane u

postupku. Istog je dana dostavio svoje podneske. Dana 22. rujna 1993. zatražio je odgodu rasprave.

57. Dana 23. rujna 1993. izdano je rješenje za spajanje postupka u vezi s društvom za potporu mentalnom zdravlju.

58. Tuženici su dostavili podneske 28. rujna i 23. studenoga 1993. Dana 29. studenoga 1993. stranke su pozvane na raspravu za pripremu predmeta 20. siječnja 1994.

59. Dana 28. prosinca 1993. pariški departman angažirao je odvjetnika i zatražio odgodu rasprave. Dostavio je podneske 23. ožujka, 25. svibnja i 26. listopada 1994. Ostali tuženici dostavili su svoje podneske 11. kolovoza i 24. listopada 1994.

60. Rješenje o okončanju postupka doneseno je 27. listopada 1994.

61. Rasprava je održana 24. studenoga 1994.

62. Dana 26. siječnja 1995. Sud je donio presudu o osnovanosti predmeta. Smatrao je da je u pogledu postupka pokrenutog protiv države, departmana i grada Pariza zbog hospitalizacija iz 1966., 1974., 1979. i 1985 nastupila zastara. Kad je riječ o postupku pokrenutom protiv liječnika, Sud nije utvrdio nikakav propust i odbio je zahtjeve. Odbio je i zahtjeve koji su se odnosili na poslodavca, liječnika medicine rada i socijalnu radnicu.

63. Skupina za informiranje o psihijatrijskim ustanovama podnijela je žalbu protiv te presude 10. svibnja 1995. Tuženici su angažirali odvjetnika između 26. svibnja i 29. lipnja 1995. Predmet je izbrisan s liste 5. siječnja 1996. zato što Skupina za informiranje o psihijatrijskim ustanovama nije dostavila podneske u zadanim rokovima.

64. Dana 7. svibnja 1996. zahtjev za pravnu pomoć koji je podnositeljica zahtjeva podnijela prethodnog 29. veljače odbijen je jer podnositeljica nije dostavila tražene dokumente. Dana 4. lipnja 1996. podnositeljica zahtjeva dobila je punu pravnu pomoć za podnošenje žalbe na provostupanjsku presudu žalbenom sudu u Parizu.

65. Dostavila je podnesak 21. travnja 1997. Pariški departman podnio je svoj podnesak 2. svibnja 1997.

66. Dana 4. prosinca 1997. ravnatelju ustanove Ville d'Evrard upućen je nalog za dostavu podneska.

67. Dana 21. siječnja 1998. odvjetnik pravnog zastupnika ministarstva financija pozvao je podnositeljicu zahtjeva da mu dostavi dokaze kojima podupire svoju žalbu. Odvjetnik psihijatrijske ustanove Ville d'Evrard učinio je isto i dostavio svoj podnesak 21. travnja 1998.

68. Pariški departman podnio je svoj podnesak koji je dostavljen 2. svibnja 1997., a psihijatrijska ustanova Ville d'Evrard podnijela je svoj podnesak koji je dostavljen 21. travnja 1998.

69. Dana 15. studenoga 1999. podnositeljica zahtjeva obaviještena je da je imenovan novi zastupnik u okviru pravne pomoći.

70. Popratnim podneskom od 3. svibnja 2000., psihijatrijska ustanova Ville d'Evrard pozvala se na nedopuštenost žalbe Skupine za informiranje o

psihijatrijskim ustanovama i prema tome na nedopuštenost žalbe podnositeljice zahtjeva. Pitanje nedopuštenosti bilo je predmet rasprave od 20. listopada 2000.

71. Čini se da iz elemenata u spisu proizlazi da je u studenome 2000. žalbeni sud u Parizu proglasio žalbu nedopuštenom.

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6., STAVKA 1. KONVENCIJE

72. Podnositeljica zahtjeva žali se na trajanje tih postupaka. Poziva se na članak 6., stavak 1. Konvencije koji propisuje:

„Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ... svatko ima pravo da ... sud ... u razumnom roku ispita njegov slučaj. ...“

A. Prethodni prigovor Vlade

73. Kad je riječ o prvom, drugom, trećem i petom postupku, Vlada tvrdi da se odredbe članka 6., stavka 1. na njih ne primjenjuju zbog izostanka imovinskog karaktera zahtjeva čiji je cilj bio samo poništiti odluke o smještaju ili prihvatu u psihijatrijsku ustanovu.

74. Podnositeljica zahtjeva osporava tvrdnju da članak 6., stavak 1. nije primjenjiv u ovom predmetu i tvrdi da je na temelju presude u predmetu *Aerts protiv Belgije* od 30. srpnja 1998. (*Zbornik presuda i odluka 1998-V*) pravo na slobodu građanske naravi.

75. Sud podsjeća da se pojam prava i obveza građanske naravi ne mogu tumačiti upućivanjem na domaće pravo tužene države; potrebno ga je tumačiti samostalno s obzirom na predmet i cilj Konvencije (vidi *König protiv Njemačke*, presuda od 28. lipnja 1978., serija A br. 27, str. 29., stavak 88). Stoga za primjenu članka 6., stavka 1. nije odlučujuće znati smatra li se da je za sporove u ovom predmetu mjerodavno privatno ili upravno pravo. To ne znači da zakonodavstvo dotične države nije relevantno. Kako bi se utvrdilo treba li se za određeno pravo smatrati da je „građanske naravi“ u smislu Konvencije, potrebno je uzeti u obzir bit i učinke tog prava, a ne njegovu pravnu klasifikaciju na temelju domaćeg prava dotične države.

76. Sud primjećuje da su u ovom predmetu problemi s kojima su se suočili sudovi odnosili na pitanje jesu li odluke o smještaju podnositeljice zahtjeva u psihijatrijsku bolnicu bile zakonite u svojem obliku. Stoga se sadržaj sporova pred francuskim sudovima odnosio na zakonitost oduzimanja slobode. Pravo na slobodu, koje je bilo u pitanju, građanske je naravi (*Aerts protiv Belgije*,

prethodno navedeno, stavak 59.). Stoga je ishod postupka bio ključan za prava građanske naravi, u smislu članka 6., stavka 1. Konvencije.

77. Stoga se prethodni prigovor Vlade može odbiti.

B. Osnovanost prigovora

78. Vlada nije podnijela očitovanja o osnovanosti postupaka protiv kojih je istaknula prethodni prigovor.

79. Smatra očigledno neosnovanima prigovore u vezi s trajanjem postupaka za naknadu štete, odnosno tužbama podnesenima radi dobivanja, s jedne strane, naknade za štetu koju podnositeljica zahtjeva smatra da je pretrpjela zbog nezakonitosti njezina smještaja u psihijatrijske ustanove, i s druge strane povrata troškova hospitalizacije za koje je terećena nakon psihijatrijskog smještaja.

80. S jedne strane, napominje da predmet karakterizira određeni stupanj složenosti zbog mnogobrojnih postupaka i stranaka te predmeta postupaka.

81. S druge strane, smatra da se trajanje postupaka ponajprije objašnjava postupanjem stranaka. Kad je riječ o upravnom postupku započetom 27. listopada 1988. i završenom 11. svibnja 1993. koji je trajao četiri i pol godine, Vlada smatra da rok za donošenje presude pred Upravnim sudom, odnosno jedna godina i mjesec dana, nije pretjeran, i da je trajanje postupka pred Upravnim prizivnim sudom od dvije godine i sedam mjeseci vrlo prikladno ako se uzme u obzir činjenica da je podnositeljica zahtjeva podnijela dva zahtjeva za pravnu pomoć i da je u zadnjem trenutku podnijela podnesak zbog kojeg je bilo potrebna dodatno ročište. Kad je riječ o sudskom postupku, koji je obuhvaćao pet žalbi i započeo 6. lipnja 1989., Vlada upućuje na članak 2. novog Zakona o građanskom postupku na temelju kojeg postupak pokreću stranke i na članak 3. istog Zakona kojim se propisuje da sudac treba osigurati neometano odvijanje postupka. Smatra da tijekom postupka potvrđuje da podnositeljica zahtjeva nije bila dovoljno revna jer nekoliko puta nije dostavila podneske u zadanim rokovima, zbog čega su donesena dva rješenja o brisanju predmeta sa sudske liste. Podnositeljica zahtjeva usto je podnijela nekoliko zahtjeva za produljenje rokova i odgode rasprava, a stranke su tijekom sudskog postupka podnijele trideset i pet podnesaka i odgovora suprotne strane na podneske. S obzirom na prethodno navedeno, Vlada smatra da su stranke u velikoj mjeri doprinijele produljenju postupka.

82. Osim toga, ističe da tijekom ispitivanja postupka nije ustanovljeno da se sporost može pripisati pravosudnim tijelima. Stoga je sudac nadležan za pripremu predmeta uputio naloge za dostavu podnesaka i, zbog izostanka odgovora stranaka, naredio brisanje predmeta sa sudske liste.

83. Međutim, podnositeljica zahtjeva smatra da tijekom upravnog postupka upućuje na sporost koja se može pripisati Upravnom sudu ili upravama na koje su podneseni prigovori.

84. Kad je riječ o postupku za naknadu štete pred građanskim sudovima, podnositeljica zahtjeva ne niječe da je predmet bio složen. Pod pretpostavkom da joj se može pripisati odgovornost za poneka kašnjenja, potrebno je istaknuti da su za njezinu obranu bili zaduženi odvjetnici imenovani u okviru pravne pomoći. Stoga se država ne može osloboditi odgovornosti za ta kašnjenja. Kad je riječ o nekoliko odgoda rasprava koje navodi Vlada, podnositeljica zahtjeva tvrdi da su za njih u najvećoj mjeri odgovorni pravni zastupnik ministarstva financija i javne zdravstvene ustanove. Kad je riječ o postupanju pravosudnih tijela, podnositeljica zahtjeva smatra da je njihov odabir postupovnih sredstava doprinio produljenju postupka.

85. Sud napominje da se prigovori podnositeljice zahtjeva odnose na trajanje sljedećih postupaka: prvi je započeo 17. ožujka 1989. pokretanjem postupka pred Upravnim sudom radi poništenja mjere premještaja po službenoj dužnosti koju je donijela policija 11. studenoga 1994., a završen je presudom Državnog vijeća od 31. srpnja 1996., pri čemu je trajao sedam godina, četiri mjeseca i četrnaest dana na dva stupnja. Drugi postupak za poništenje odluke prihvata radi dobrovoljne hospitalizacije od 11. studenoga 1974., koju je donio ravnatelj ustanove Ville d'Evrard, pokrenut je pred Upravnim sudom 16. ožujka 1988. i rezultirao je presudom Državnog vijeća od 31. srpnja 1996. te je trajao osam godina, četiri mjeseca i petnaest dana na tri stupnja. Treći postupak za poništenje odluke ravnatelja psihijatrijske ustanove od 12. studenoga 1979. podnositeljica zahtjeva pokrenula je pred Upravnim sudom 8. studenoga 1990., a završen je presudom Upravnog suda od 7. srpnja 1995. i trajao je četiri godine i osam mjeseci na jednom stupnju. Četvrti postupak, kojim je podnositeljica zahtjeva zatražila poništenje naloga za izvršenje koji je izdala psihijatrijska ustanova u vezi s troškovima hospitalizacije započeo je pokretanjem postupka pred Upravnim sudom 27. listopada 1988. i doveo je do presude Upravnog prizivnog suda od 11. svibnja 1993. te je trajao četiri godine, šest mjeseci i petnaest dana na tri stupnja. Peti postupak za poništenje odluka ravnatelja policije i ravnatelja psihijatrijske ustanove Ville-Evrard od 22. veljače 1985. započeo je 8. studenoga 1990. i završio donošenjem presude 7. srpnja 1995. kojom je Upravni sud spojio taj postupak s trećim postupkom; stoga je trajao, kao i treći postupak, četiri godine i osam mjeseci u jednom stupnju. Kad je riječ o sudskom postupku koji je obuhvaćao pet zahtjeva za naknadu štete, on je počeo 6. lipnja 1989. i završio u studenome 2000., trajao je jedanaest godina, četiri mjeseca i dvadeset i pet dana na tri stupnja.

86. Razumno trajanje postupka ocjenjuje se na temelju okolnosti predmeta i uzimajući u obzir kriterije sudske prakse Suda, osobito složenost predmeta, postupanje podnositelja zahtjeva i nadležnih tijela (vidi presude u predmetima *Pélissier i Sassi protiv Francuske* od 25. ožujka 1999. [VV], br. 25444/94, ECHR 1999-II i *Philis protiv Grčke* (br. 2) od 27. lipnja 1997., Izvješća 1997-IV, str. 1083, stavak 35.).

87. Sud prije svega napominje, kad je riječ o četvrtom postupku, da je prvostupanjski sud donio odluku za godinu dana i osam mjeseci i da je u međuvremenu podnositeljica zahtjeva ponovno podnijela isti zahtjev. Sud napominje da je podnositeljica zahtjeva zatim čekala četiri mjeseca za podnošenje žalbe protiv prvostupanjske presude i da je žalbeni sud zatim donio odluku za dvije i pol godine.

88. Stoga, uzimajući u obzir navedene kriterije te odluke i presude donesene u sličnim predmetima, Sud smatra, posebno s obzirom na općenito trajanje tog postupka, da su ti rokovi razumni i ne predstavljaju povredu članka 6., stavka 1. Konvencije.

89. To nije slučaj kad je riječ o trajanju ostalih postupaka. Sud smatra da su sporovi bili složeni, a osobito sudski postupak za naknadu štete. Iako je vjerojatno da je broj zahtjeva sudovima zakomplicirao vođenje predmeta, ta okolnost nije dovoljna da bi se objasnilo trajanje postupaka o kojima je riječ.

90. Sud smatra da se trajanje prvog, drugog, trećeg i petog postupka može ponajprije pripisati pravosudnim tijelima. Prije svega napominje da su prvi i drugi postupak trajali pet godina i devet mjeseci, odnosno pet godina i sedam mjeseci pred Državnim vijećem, i da su treći i peti postupak trajali četiri godine i osam mjeseci pred Upravnim sudom. Zatim navodi nekoliko razdoblja neaktivnosti za koje Vlada nije iznijela objašnjenja. Naime, iz tijeka postupka koji navodi Vlada proizlazi da, u okviru prvog postupka, pred Državnim vijećem nije došlo do značajnog koraka u postupku između datuma kad je podnositeljica zahtjeva podnijela popratne dokumente, 12. rujna 1991. i 14. svibnja 1993., zatim do održavanja sjednice Državnog vijeća 12. srpnja 1996., a isto se odnosi i na drugi postupak u razdoblju između podnošenja dodatnih očitovanja podnositeljice zahtjeva u lipnju 1991., veljači 1992. i ožujku 1993., zatim do sjednice Državnog vijeća 12. srpnja 1996. Isto tako, u vezi s trećim i petim postupkom, Sud je donio svoju presudu 7. srpnja 1995., odnosno godinu dana i pet mjeseci nakon dostave zadnjeg podneska, pri čemu se već prije toga, između podnošenja dodatnih podnesaka podnositeljice zahtjeva 24. svibnja 1993. i 3. veljače 1994., nisu poduzele ikakve radnje.

91. Stoga je došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije kad je riječ o trajanju prvog, drugog, trećeg i petog postupka.

92. Kad je riječ o postupku radi građanskopravne odgovornosti, Sud podsjeća da na temelju članka 2. novog zakona o građanskom postupku inicijativu preuzimaju stranke: njihova je dužnost „provesti postupovne radnje u zadanom obliku i zadanim rokovima” zbog čega njihovo postupanje ima poseban utjecaj na odvijanje postupka. Međutim, to ne oslobađa sudove od toga da osiguraju odvijanje postupka u razumnom roku; članak 3. istog zakona propisuje da sudac mora osigurati neometano odvijanje postupka i dodjeljuje mu „ovlast da utvrđuje rokove i donosi nužne mjere”. Osim toga, potrebno je podsjetiti da članak 6., stavak 1. Konvencije obvezuje države ugovornice da organiziraju svoj pravosudni sustav na način da njihovi sudovi

moгу ispuniti sve zahtjeve (vidi, među mnogim drugima, *Duclos protiv Francuske*, presuda od 17. prosinca 1996., stavak 55., *Izvjješća 1996-VI*) i, posebice, zajamčiti svakome pravo na dobivanje konačne odluke u razumnom roku (vidi, primjerice, *Frydlender protiv Francuske* [VV], br. 30979/96, ECHR 2000, stavak 45.).

93. U ovom predmetu vjerojatno je da je veći broj poziva na sud koje je pokrenula podnositeljica zahtjeva i broj podnesaka koje su razmijenile stranke bio izvor značajnih kašnjenja. Međutim, podnositeljica zahtjeva naglašava, pri čemu ju Vlada ne osporava, da za to kašnjenje u osnovi nije odgovorna ona, nego protivne stranke. U tom pogledu, iz spisa proizlazi da postupanje pravosudnih tijela se također može kritizirati. Tijek postupka koji je iznijela Vlada pokazuje da su suci intervenirali samo tri puta radi ubrzanja postupka: podnositeljici zahtjeva dostavljen je nalog za dostavu podnesaka pred Regionalnim sudom 19. listopada 1990., što je potvrđeno brisanjem sa sudske liste; pred žalbenim sudom predmet je brisan s liste 5. siječnja 1996. jer odvjetnik jedne od protivnih stranaka nije dostavio podneske do utvrđenog roka; jednoj od drugih protivnih stranaka dostavljen je nalog za dostavu podnesaka 4. prosinca 1997. Sud nadalje napominje da Vlada nije iznijela objašnjenje u vezi s vrlo dugim trajanjem postupka (gotovo pet i pol godina) pred žalbenim sudom, čija je zadaća bila samo izjasniti se o pitanju dopuštenosti, isključujući osnovanost.

94. Sud iz prethodno navedenog zaključuje da trajanje građanskog postupka djelomično objašnjavaju određeni nedostaci u radu pravosudnih tijela koja nisu potpuno djelovala u skladu sa svojom ulogom „arbitra“.

95. U tim okolnostima i s obzirom na posebno dugo trajanje postupka zbog građanskopravne odgovornosti općenito (gotovo jedanaest godina i pet mjeseci), Sud zaključuje da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 13. KONVENCIJE

96. Podnositeljica zahtjeva žali se da u francuskom pravu nije raspolagala „djelotvornim pravnim lijekom“ za ubrzanje postupaka. Poziva se na članak 13. Konvencije koji propisuje:

„Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.“

97. Vlada ponajprije smatra da se spor ne može razmatrati s obzirom na članak 13. jer pripada području primjene članka 6., stavka 1. Konvencije koji predstavlja *lex specialis*. Osim toga, Vlada ističe da nepostojanje pravnog lijeka koji omogućuje ubrzanje postupka ne može predstavljati nepoštovanje odredbi članka 13. Konvencije.

98. Podnositeljica zahtjeva protivi se tim tvrdnjama.

99. Sud podsjeća da je u presudi *Kudla protiv Poljske* od 26. listopada 2000. ([VV], br.° 30216/96, stavak 156.) presudio da članak 13. Konvencije „jamči [pravo na] djelotvoran pravni lijek pred nacionalnim sudom koji omogućuje prigovor na nepoštovanje obveze koju nameće članak 6., stavak 1. da se slučaj ispita u razumnom roku”. Iz presude u navedenom predmetu *Kudla* i iz odluke u predmetu *Mifsud protiv Francuske* ([VV] (odl.), br.° 57220/00, 11.09.2002) proizlazi da, kako bi bio učinkovit, pravni lijek mora omogućiti da sudovi brže donesu odluku ili da se strankama pruži primjerena naknada za već uzrokovana kašnjenja (*Kudla*, stavak 159., *Mifsud*, stavak 17., prethodno navedeno).

100. Sud podsjeća da je već imao priliku izjasniti se o tom pitanju u okviru trajanja upravnih postupaka i u okviru trajanja sudskih postupaka.

101. Stoga, kad je riječ o prigovorima na temelju nepostojanja domaćeg pravnog lijeka za ubrzanje upravnog postupka, Sud je u presudi u predmetu *Lutz protiv Francuske* (br.° 48215/99, 26. 3. 2002., stavak 20.) naveo da se „u svakom slučaju, na datum podnošenja zahtjeva [18. listopada 1998.], djelotvornost u pravu i praksi pravnog lijeka [za naknadu štete zbog propusta] na koju se poziva Vlada nije ostvarila”. Sud napominje da je ovaj predmet podnesen prije prethodno navedenog zahtjeva *Lutz*. Međutim, „djelotvornost” pravnog lijeka u smislu članka 13. mora se procijeniti na datum podnošenja zahtjeva Sudu, kao i postojanje domaćih pravnih sredstava koja se mogu iscrpiti u smislu članka 35., stavka 1. Konvencije, pri čemu su te dvije odredbe srodne (prethodno navedena presuda u predmetu *Kudla*, stavak 152.). Sud stoga ne vidi razlog da se udalji od rješenja usvojenog u predmetu *Lutz*. Prema tome zaključuje da na datum podnošenja zahtjeva nije postojao pravni lijek koji bi podnositeljici zahtjeva omogućio da iznese svoje prigovore zbog trajanja upravnih postupaka, bez obzira na to je li riječ o pravnom lijeku za ubrzanje postupka ili zahtjevu za naknadu štete, i zaključuje da je došlo do povrede članka 13. Konvencije.

102. Isto tako, u presudi *Nouhaud protiv Francuske* (br. 33424/96, 9. 7. 2002., stavci 44. – 45.) Sud je podsjetio, kad je riječ o jednom sudskom postupku, da je „u odluci u presudi *Giummarra i drugi protiv Francuske* od 12. lipnja 2001. (br. 61166/00) donesenoj za zahtjev podnesen u kolovozu 2000. smatrao da je pravni lijek iz članka L. 781-1 zakona o pravosudnoj organizaciji na datum 20. rujna 1999. dobio stupanj pravne sigurnosti koji je dovoljan da se može i treba koristiti za potrebe članka 35., stavka 1. Konvencije”. Tu je sudsku praksu potvrdilo Veliko vijeće u prethodno navedenoj odluci u predmetu *Mifsud* u vezi sa zahtjevom podnesenim 2. svibnja 2000. Potrebno je napomenuti da su datumi podnošenja tih dvaju zahtjeva Sudu znatno kasniji od datuma podnošenja ovog zahtjeva. Stoga, kako bi u ovom predmetu zaključio da je došlo do povrede članka 13. Konvencije kad je riječ o sudskom postupku, Sudu je dovoljno utvrditi da u svakom slučaju na datum podnošenja zahtjeva u domaćem pravu nije

postojao „djelotvoran pravni lijek” koji bi omogućio podnositeljici zahtjeva da iznese svoje prigovore koji se odnose na trajanje tog postupka.

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

103. Članak 41. Konvencije propisuje:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.“

A. Šteta

104. Podnositeljica zahtjeva traži, na ime pravedne naknade, 200.000,00 FRF za osiguranje „odvraćajućeg učinka” presude, 100.000,00 FRF na ime nematerijalne štete, 200 000 FRF na ime *pretium doloris* i 50 000 FRF zbog uzrokovanog „stresa”.

105. Vlada smatra da pravedna naknada nipošto nije kazna nametnuta državama, nego točna naknada štete koju su pretrpjeli podnositelji zahtjeva. Tvrdi da je zahtjev podnositeljice zahtjeva za naknadu nematerijalne štete u svakom slučaju pretjeran. Predlaže da joj se dodijeli iznos od 20.000,00 FRF na ime nematerijalne štete.

106. Sud smatra da je podnositeljica zahtjeva sigurno pretrpjela nematerijalnu štetu zbog trajanja prvog, drugog, trećeg i petog upravnog postupka te trajanja građanskog postupka. Uzimajući u obzir okolnosti predmeta i odlučujući na pravednoj osnovi u skladu s člankom 41., u tu svrhu podnositeljici zahtjeva dodjeljuje 13.000,00 EUR (eura).

B. Troškovi i izdatci

107. Podnositeljica zahtjeva traži iznos od 10.000,00 FRF na ime troškova nastalih pred domaćim sudovima. U vezi s troškovima nastalima pred tijelima Konvencije, podnositeljica zahtjeva traži da Vlada preuzme troškove u iznosu od 18.000,00 FRF „uzimajući u obzir činjenicu da svi prigovori iz njezina početnog zahtjeva nisu uzeti u obzir”. Podnijela je kopije dvaju računa za naknadu svojem zastupniku pred tijelima Konvencije u ukupnom iznosu od 25.500,00 FRF koji obuhvaćaju sljedeće: 12.000,00 FRF za podnošenje zahtjeva Komisiji, 8.500,00 za dopise i podneske dostavljene nakon komunikacije zahtjeva Vladi i 5.000,00 FRF za očitovanja o osnovanosti nakon dopuštenosti i zahtjeva za pravednu naknadu.

108. Vlada smatra da se iznosi koji se zahtijevaju na ime troškova nastalih pred domaćim sudovima ne mogu dodijeliti podnositeljici zahtjeva jer se ne odnose na trajanje postupaka. Kad je riječ o troškovima postupka pred organima Konvencije, Vlada smatra da je iznos od 18.000,00 FRF pretjeran i

predlaže da nadoknadi jedan dio troškova koje je doista snosila podnositeljica zahtjeva „pod uvjetom da podnese odgovarajuće popratne dokumente i da (...) trenutni zastupnik podnositeljice zahtjeva dokazom potkrijepi da je podnositeljčin zastupnik ”.

109. Sud podsjeća da se troškovi nastali pred nacionalnim sudovima mogu uzeti u obzir samo ako su nastali kako bi podnositelj zahtjeva ispravio utvrđenu povredu Konvencije. Osim toga napominje da je u ovom predmetu podnositeljici zahtjeva odobrena puna ili djelomična pravna pomoć za većinu postupaka. Isto tako navodi da podnositeljica zahtjeva nije potkrijepila dokazima navedene troškove.

110. Kad je riječ o troškovima koji se potražuju na ime postupka pred tijelima Konvencije, podnositeljica zahtjeva, koju je zastupao g. Bernardet, sociolog, podnijela je kopije računa za naknade koje ne podliježu porezu na dodanu vrijednost na temelju članka 293B Općeg poreznog zakona. Sud podsjeća da, na temelju pravila 36., stavka 4., točke (a) njegova poslovnika, podnositelja zahtjeva može zastupati, u postupku nakon odluke o dopuštenosti, samo odvjetnik ovlašten baviti se odvjetništvom u bilo kojoj ugovornoj stranci. To nije slučaj g. Bernardeta. Međutim, Sud priznaje da je podnositeljica zahtjeva morala snositi troškove za postupak pred tijelima Konvencije, osobito prije proglašenja dopuštenosti njezina zahtjeva. Stoga Sud odlučuje na pravednoj osnovi dodijeliti ukupan iznos od 1.000,00 EUR za troškove koji se odnose na postupke koji su prethodili odluci o dopuštenosti.

C. Zatezne kamate

111. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *odbija* prethodni prigovor Vlade
2. *presuđuje* da nije došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije kad je riječ o trajanju četvrtog upravnog postupka
3. *presuđuje* da je došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije kad je riječ o trajanju prvog, drugog, trećeg i petog upravnog postupka te trajanju građanskog postupka
4. *presuđuje* da je došlo do povrede članka 13. Konvencije

5. *presuđuje*

(a) da tužena država treba u roku od tri mjeseca od datuma na koji presuda postaje konačnom u skladu s člankom 44., stavkom 2. Konvencije podnositeljici zahtjeva isplatiti sljedeće iznose:

i. 13.000,00 EUR (trinaest tisuća eura) na ime nematerijalne štete

ii. 1.000,00 EUR (tisuću eura) za troškove i izdatke

b) da se od isteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja na gore navedene iznose plaća obična kamata koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećana za tri postotna boda.

6. *Odbija* preostali dio zahtjeva za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na francuskom jeziku i pisano otpravljeno 7. siječnja 2003. u skladu s člankom 77., stavicima 2. i 3. Poslovnika Suda.

S. DOLLÉ
Tajnica

A.B. BAKA
Predsjednik